

KÖNYÖRÜLETES ÉRETTSÉGIK – HOSSZÚ MENETELÉS

Ismét megtiszteltek a tankerületi vezetők és felkértek, illetve megbízást adtak egy fővárosi gimnáziumi osztály érettségi vizsgáinak elnöki teendőire. A három vizsganap emlékezésre készítetett.

ÖNCENZÚRA

Többéves tapasztalataim szerint a szóbeli érettségi vizsgák sikeressége jóval a vizsgák napjai előtt eldőlt, egyszerűen azért, hogy képes volt-e az osztály a hosszú menetelésre? Hosszabb ideje figyelem, hogy a tervszerű felkészülést különféle akadályok nehezítik, olyanok, amelyek nem a szűkebb oktatási területen keletkeznek – bár vannak ilyen esetek is –, hanem a tágabb szaktudományi és társadalmi felső vezetési szférából indulnak ki. Hogy ne mondjam, nem ritkán egyenesen a politikai berkekből rombolják az iskolai szintű munkát, ahelyett hogy megszilárdítanák azt. Az is elfogadhatatlan, hogy a magyar pedagógusok nagy része ismét az öncenzúrázás megszervezői eszközéhez nyúl az elmúlt ciklusban. Az éppen leváltott politikai-kormányzati kurzus türelmetlen, agitatív és olykor hazug ideológiai mutatványaitól, követelőzéseitől megszeppenve, még a jól felkészült tanárok is olyan érettségi vizsgakérdéseket állítottak össze, melyekből ordítottak a hiányok, s megjelentek a megalkuvások és az elvárásoknak való megfelelés igyekezete.

Szinte nevetséges, hogy a kritériumvizsgákon már-már nem ismerik a forradalmak tematikáját (sem a polgárit, sem a proletárt, sem az antikolonialista, függetlenségi töltetű revolúciókat). Homályban maradnak – és elhallgatás tárgyai – azok a nagy mozgalmak, amelyek a hatalom ellen és körül a népesség nagy tömegeit vonták be a politikába. Nem található sem rabszolgalázadás, sem jobbagyfelkelés, avagy parasztháború, katonalázadás, illegális tevékenység, még passzív rezisztencia sem. Valahogy egyoldalúvá, kiüresítetté lett a történelem, s nemcsak a történelem tantárgy esetében.

Általában nem kap kérdést a vizsgázó a költők forradalmi verseiből. Egyáltalán, hol vannak a polgári társadalom kritikái, sőt az irodalom fenegyerekei, akik kritikát gyakoroltak művészetükkel a fennálló uralmi rendszerek, a magukat túlélt társadalmi viszonyok felett? Most ezekről hallgatunk.

HAMISÍTÁSOK ÉS SELEJTEZÉSEK

Persze tudhatnánk, hogy 3-4 éve az új kultúrpolitikusok, pártideológusok és klikkjeik – olykor csupán kisstílusú konjunktúralovagok – gátlástalan egyéni történelemképpel jelentkeztek és kulcs szerepet kaptak az oktatásügy csalárd privatizációjában. Így törölték el és vonták kétségbe például a spanyol polgárháború valódi jellegét és lefolyását, a kínai polgárháború és társadalmi mozgalmak sokrétű történetét, az Európán kívüli világ küzdelmét az imperializmus ellen, a kolonializmus ellen, a rasszizmus ellen (az esetek zömében a fehérek ellenzéki csoportjaitól kölcsönvett ideákkal és programokkal). Így honosodott meg átmenetileg a személyes lekezelő stílus a történelem szereplőivel szemben a bértankönyvírók részéről.

A költők életműve így silányult valamiféle hiányos leltárrá, akár egy életút prekonceptcionális megszerkesztettsége, akár egy irodalmi irányzat vagy az irodalmi korszakok megcsonkíttottsága révén. Mert hiszen gyalázat is lenne, ha például továbbra is a műveltség részévé tennék – ne adj isten – a szocialista töltetű alkotások értékelését és bemutatását! Ahogy eltűntették a Solohovokat, Gorkijokat, úgy tűntek el az agrárszocialisták is, nem beszélve olyan entellektüel, progresszista produktumokról, amelyek így vagy úgy bántották volna a restaurációs kurzus szemét, pontosab-

ban a vélt vagy létező besúgók fülét, akik mindannyiunktól féltették a nemzet jövőjét.

Ugyanakkor, amikor konform vizsgakérdések összeállításával simultunk a hatalom elvárásaihoz, még arra a furcsa ötletre is futotta, hogy a rég elavult anyagrészeket átkeresztelve, mint töltelék használjuk fel. Ilyen töltelék manapság a gazdaságföldrajz. (Szerelem ezt a tárgyat, ezért emlitem megcsúfoltatását.) A régen elavult és a gimnáziumi képzéshez eredetileg sem autentikusnak illeszkedő gazdaságföldrajzi ismereteket új címek alatt szorgalmasan visszakerdezzük. Valahogy így, milyen volt a volt Szovjetunió utódállamainak ipara, mezőgazdasága stb.? – és várjuk a tonnáról (hamis adat), a volumenekről és a tervgazdaságok csődjéről (legtöbbször sima leértékelésként) a diákok lelkesült előadását. Ismertetik a traktorgyártás adatait, csak éppen a Breton Woods-rendszerről, a Marshall-tervről és más, a világgazdaságot alapvetően jellemző tudnivalókról hallgatunk.

Igen, a mai magyar érettségizők tudatából hiányzik Petőfi forradalmisága és a Római Klub példamutató lelkiismerete. Ők ugyebár útjában voltak – vannak? – annak, amit mi rekapitalizációnak találtunk fel magunknak.

„ÚGYSEM KÉRDEZIK!”

Visszatérve a történelemhez, diákjaink nehezen kerülhetnek olyan helyzetbe, hogy a reformáció-ellenreformáció tárgyában megnyilatkozhassanak. Továbbá egy felvételiző diák súgja a jó tanácsokat társainak: „hülyeség, a Szovjetuniót, az oroszokat és a második világháborút úgysem kérdezik!” Hát nem. És miért nem, ha szabadna tudnom? Valószínűnek látszik, hogy az önmegerőszakolás miatt, hogy véletlenül se jelenthesse senki a kurzusnak, ez a tanár gyanúsán művelt, szakszerű és objektív szemléletű.

Könyörületes érettségi vannak mögöttünk. Ez a stílus nem a rendszerváltással kezdődött, ezek a gerincek nem csupán a nemzetinek hirdetett kurzus bejövetelel törtek ketté. Annál nagyobb a baj, mert íme azt üzenik a választások kapcsán, hogy itt egy nemzet vesztett. Nos, szerencsére ezzel a ferdítéssel is bizonyítható, hogy az a sok bajlódás a nemzet felemelésével, az álcázott cenzúrázás, a csupán félig-meddig leplezett üldözése a más-ként gondolkodásnak, a nemzeti mivolt durva kisajátítása, a kirekesztés mindennaposá válása, valóban csak dilettáns karrierista próbálkozás volt.

HITELES TUDÁST

Kell-e tovább követnünk ezt a zavaros gyakorlatot? Nem lenne üdvös, ha már holnapról, amikor megkezdődik az oktatás, megtérnénk a hiteles, arányos, átgondolt, pártatlan, szakszerű és átértelt oktatáshoz? De bizony az lenne, s megnyugvás és dicsőség kísérné a tanári karoknak ezt a gyakorlatát. Tán még az sem lenne káros, ha ismét összehangolnánk az érettségihez hasonló kritériumvizsgák tartalmi és terjedelmi körét, ha például könnyítenénk a vizsgákat a valóban hamis-hazug passzusok elhagyásával.

Egyáltalán! Nem a demokratizálást erősítené, ha az iskolai oktatást kivonnánk az aktuális politikai harcok tűzvonalából? Nem lesz az szégyen, ha szép csendben elővesszük a szakmai forrásokat, s szuverén alkotómunkával, tudományos kritikai szemléletben, az adott iskolatípusok osztályközösségeihez alkalmazkodva tanítjuk az új generációknak.

Az éretté nyilvánított ifjak pedig tapasztalni fogják, hogy a hiteles tudás plasztikusabb annál, mint amit elfogadtak tőlük, elfogadtattak velük.

Benkes Mihály

«» náluk ez a „kifejezés”. Lehetséges, hogy előfordul. De azt nemcsak én tudom, hanem a Klebelsberg-ről tudományos dolgozatokat publikáló T. Kiss Tamás is: a gróf (s az egész keresztény-nemzeti kultúrpolitika) ilyen funkciójú kulcsszava nem ez volt, hanem egy rokon jelentésű, de magyarabb kifejezés: a „*kultúrfölény*”. Ami viszont – ha nem tévedek – nincs is leírva a szöveggyűj-

temény és dokumentumkötet bevezetőjében. (Hogy mit jelent, miként értelmezték – s értelmezték akár félre – ezt a „*kultúrfölény*”-t, az egészen más, itt nem megvitatható kérdés.)

T. Kiss Tamás azt írja a kötet előszavában: „A kultúrával és művelődéssel foglalkozó különböző elnevezésű magyarországi minisztériumok monográfiája még nem ké-

szült el.” Hát nem; ezúttal sem. A könyv főszövege persze hozzásegíthet e majdani munkához (ha egyáltalán van szükség – mert szerintem nem feltétlenül – „önálló” intézménymonográfiára). De ha esetleg szükség lenne rá, s netán megírható is, semmiképpen nem úgy, ahogy ezt a kötet bevezetője előlegezi.

Agárdi Péter